

ความจริงของคดีที่ดิน และกระบวนการยุติธรรม

๕. ชุมชนทับยาง จังหวัดพังงา

๕.๑ ความเป็นมา

ชุมชนทับยาง เป็นหมู่บ้านหมู่ที่ ๙ (เดิมเป็นหมู่ ๓) ตำบลท้ายเหมืองอำเภอท้ายเหมืองจังหวัดพังงา เดิมราษฎรอาศัยอยู่ในท้องที่อำเภอทุ่งมะพร้าวซึ่งมีราษฎรอยู่อาศัยหนาแน่นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๔ มีการปลูกมะพร้าวมาก ยังมีท่าเรือใหญ่ที่ปากน้ำลำแก่นที่เรือกลไฟเข้ามาได้ มีการค้าขายกับต่างชาติ และมีการทำเหมืองหอบกันมากจนมีโรงถลุงแร่อยู่ที่ทุ่งมะพร้าวด้วย แต่เมื่อท้ายเหมืองมีการทำเหมืองสุบกันมากขึ้น โดยเฉพาะในบริเวณบ้านทับยางในปัจจุบันซึ่งเดิมเป็นเหมืองแร่ดีบุกอยู่ในเขตประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุกมานานนับร้อยปี ในช่วงการทำเหมืองก่อนปี พ.ศ.๒๕๐๐ บริเวณบ้านทับยางยังเป็นพื้นที่ที่ใช้ทำเหมืองทั้งหมด ไม่มีบ้านคน มีเพียงชุมชนดั้งเดิมที่อยู่บริเวณตลาด (หมู่ ๔ ในปัจจุบัน)

ชาวบ้านทับยาง หมู่ ๓ ต.ท้ายเหมือง อ.ท้ายเหมือง จ.พังงา ในปัจจุบันนี้แรกเริ่มนั้นอยู่ในเขตประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุก จำนวน ๔ แปลง ได้แก่ ประทานบัตรหมายเลขท่อเหล็กที่ ๒๖๑๑, ๖๐๘๗, ๖๒๒๕ และ ๔๗๓๕ เมื่อกิจการเหมืองแร่ตกต่ำลงและเหมืองแร่บางแปลงหมดอายุประทานบัตร ชาวบ้านจึงเริ่มอพยพเข้ามาอยู่ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๐ เป็นต้นมา โดยปลูกเป็นกระต๊อบเล็กๆอาศัยหลับนอน ทำงานเป็นกรรมกรเหมือง และมีอาชีพร่อนแร่ท้ายเหมืองสุบ จนมีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ หลังช่วงหมดอายุสัมปทาน และผู้ถือประทานบัตรคนสุดท้ายคือ นายยิ้ม ยังได้เกลี้ยดินชุมชนเหมืองและประกาศให้จับจองที่ดิน จึงมีผู้คนมาจับจองที่ดินเพื่ออยู่อาศัยและร่อนแร่ท้ายเหมืองขายมากจนกระทั่งเป็นชุมชนใหญ่ ทางการ

จึงยกขึ้นเป็นอำเภอและลดฐานะอำเภอทุ่งมะพร้าวลงเหลือเพียงกิ่งอำเภอและตำบล และขึ้นกับอำเภอท้ายเหมือง

ต่อมาเมื่อหมดอายุสัมปทาน นายยิ้ม เป็นผู้ถือประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุกจำนวน ๔ แปลงนี้ คนสุดท้าย ได้ประกาศให้ผู้คนมาจับจองที่ดินเพื่อเก็บค่าเช่าที่และนำที่ดินไปออกเอกสารสิทธิ์เป็นโฉนด รวม ๑๐ แปลง ก่อนนำที่ดินไปจำนองกับธนาคารจนถูกยึดขายทอดตลาด แต่ก็ไปไถ่ถอนมาและขายที่ดินบางแปลงให้แก่บริษัทเอกชนไปทำสนามกอล์ฟ รวมทั้งได้เก็บค่าเช่าจากราษฎรที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตที่ดินกรรมสิทธิ์ของตนโดยให้ราษฎรทำสัญญาเช่า ราษฎรที่ไม่ยอมทำสัญญาเช่าถูกฟ้องร้องดำเนินคดีขับไล่และเรียกค่าเสียหาย ชาวบ้านถูกนายหลอกให้ขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณาจนแพ้คดีทั้งหมดบ้าน ต้องถูกยึดบ้านที่สร้างเองแล้วยังต้องจ่ายค่าเช่าบ้านของตนเองแก่นายยิ้ม ชาวบ้านที่ไม่ยอมก็ถูกบังคับคดีรื้อถอนบ้าน ทำให้มีชาวบ้านเดือดร้อนถึง ๙๙ หลังคาเรือน รวมกว่า ๔๐๐ คน

๕.๒ ลำดับเหตุการณ์

- ❖ ปี พ.ศ. ๒๔๖๐ อำเภอท้ายเหมือง มีประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุกอยู่หลายแปลง แต่ที่เกี่ยวข้องกับที่ดินพิพาทมี ๔ แปลงด้วยกัน ได้แก่ ประทานบัตรที่ ๒๖๑๑, ๔๗๓๕, ๖๐๘๗ และ ๖๒๒๕
- ❖ ปี พ.ศ. ๒๔๖๑ นายสุทธิ เป็นผู้ได้รับประทานบัตรเหมืองแร่คนแรก ได้แก่ ประทานบัตรเลขที่ ๒๖๑๑
- ❖ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๖๘
  - นายสุทธิ โอนประทานบัตรต่อให้แก่นายอร่ามซึ่งเป็นนายเหมืองรายใหญ่ แต่นายอร่าม ให้นายอุทัย เป็นผู้เช่าทำเหมือง ทั้งนี้ นายอุทัยได้ผูกเช่าประทานบัตรแปลงติดกันของนายอุดมอยู่ด้วยแล้ว ในนามยี่ห้อท้ายเป้งหรือบริษัทท้ายเป้ง
  - นายอุดมพัสดุยื่นขอประทานบัตร และได้รับประทานบัตรที่ ๔๗๓๕ ในปีถัดมา

- ❖ ปี พ.ศ.๒๕๗๖
  - นายอุดมประสบปัญหาทางการเงิน จึงโอนประธานบัตรให้แก่ นาย อร่าม
  - นายอร่ามขอประธานบัตรที่ ๖๐๘๗
  - ในที่สุดนายอร่ามเป็นผู้ถือประธานบัตรทั้งหมด
- ❖ ปี พ.ศ.๒๕๗๙
  - นายอร่าม ถึงแก่กรรม นายประเทศ บุตรชาย จึงเป็นผู้รับโอน ประธานบัตรที่มีอยู่ทั้งหมด ได้แก่ บริเวณที่พิพาทกันอยู่ในปัจจุบัน ๔ แปลง ได้แก่ ประธานบัตรหมายเลขท่อเหล็กที่ ๒๖๑๑, ๖๐๘๗, ๖๒๒๕ และ ๔๗๓๕ และ อีก ๒ แปลง ได้แก่ ท่อเหล็กที่ ๖๖๐๑ และ ๖๒๑๘ โดยประธานบัตรส่วนใหญ่ของนายอร่าม มักให้ผู้อื่น ผูกเช่าต่ออีกทีหนึ่ง
  - ประธานบัตรที่ ๒๖๑๑ ครอบกำหนดต่ออายุนายประเทศ จึงมอบหมายให้นายอุทัยยื่นขอต่ออายุและนำรังวัดเขตประธานบัตรตาม แนวเขตเดิม
- ❖ ปี พ.ศ.๒๕๘๐ พบว่าที่ดินนั้นทับที่ชุมชนและสถานที่ราชการบางส่วน ทับที่ทำกินของชาวบ้าน ๒๔ ราย และทับป่าไผ่อ่อน ต้องเสียค่าชดเชย ๗ ไร่ และยินยอมให้ต่ออายุประธานบัตร แต่ไม่ปรากฏการซื้อขายที่ดิน หรือ เป็นที่ดินกรรมสิทธิ์ของเอกชนแต่อย่างใด
- ❖ ปี พ.ศ.๒๕๘๔ ยังไม่ทันได้รับประธานบัตรก็เกิดสงครามมหาเอเซียบูรพา ในปี พ.ศ.๒๕๘๔ ทำให้นายประเทศ (นายอุทัย ผู้ผูกเช่า) หยุดทำเหมืองชั่วคราว ครั้งละ ๑ ปี ตลอด ๔ ปี จนสิ้นสุดสงครามในปี พ.ศ.๒๕๘๘
- ❖ ปี พ.ศ.๒๕๙๐ นายประเทศโอนประธานบัตรทั้งหมดให้แก่ นายอุทัย เพื่อนำเงินไปแบ่งมรดก หลังจากนั้น นายอุทัยก็เป็นนายเหมืองทำเย็บ โดยเปิดให้เจ้าแก่รายอื่นมาผูกเช่าทำเหมือง โดยใช้วิธีแบ่งเปอร์เซ็นต์ นายอุทัยทำการเปิดเหมืองบริเวณแปลง ๒๖๖๑ อยู่ ๔ ปี จึงขอหยุดชั่วคราวเพราะค้ำค่าเช่า ตลอด ๗ ปีและหาอุปกรณ์ไม่ได้

- ❖ ปี พ.ศ.๒๔๙๑
  - นายอุทัย ขอหยุดทำเหมืองที่ละแปลงจนหมดอายุประทานบัตร
  - ชาวบ้าน (แป๊ะหงวน) เริ่มเข้าทำงานในเหมืองถ้ำแก่อุทัย
- ❖ ปี พ.ศ.๒๔๙๒
  - นายอุทัยได้ยื่นเรื่องราวขออนุญาตอาศัยที่ประทานบัตรที่ ๒๖๑๑ ปลุกโรงเรือนและกงสี ๓ หลัง ปลุกฝักและเลี้ยงหมู เปิด โกง โดยต้องเสียค่าธรรมเนียม ๒ บาท กลางปีจึงขออนุญาตเปิดเหมืองอีกครั้ง โดยชี้แจงว่า แร่ดีบุกกำลังมีราคาดีและที่แปลงนี้ยังมีแร่เหลืออยู่ จนกระทั่งได้เปิดเหมืองอีกครั้งในช่วงปลายปีเดียวกัน
  - ประทานบัตรที่ ๖๐๘๗ สิ้นอายุลง และนายอุทัยได้ยื่นขอต่ออายุ เมื่อเจ้าหน้าที่ลงไปตรวจสอบแล้ว มีรายงานว่าประทานบัตรแปลงนี้เดิมที่นายอุทัยเคยให้ถ้อยคำรับรองกับโลหะกิจจังหวัดพังงา
- ❖ ปี พ.ศ.๒๔๙๕ นายอุทัยโอนประทานบัตรทั้ง ๖ แปลง ให้แก่บริษัทอุทัย โดยแจ้งต่อโลหะกิจว่า เนื่องจากอายุมากแล้วและสุขภาพไม่ดีจึงประสงค์ให้กิจการและทรัพย์สินต่างๆ ตกแก่ลูกหลาน ต่อมาอีก ๑ เดือนก็ขออนุญาตเรื่องราวการโอนประทานบัตรแปลงที่ ๒๖๑๑ และ ๖๖๗๙ ปล่อยให้สิ้นอายุประทานบัตรไปเอง
- ❖ ปี พ.ศ.๒๔๙๘
  - นายอุทัย แจ้งครอบครองที่ดิน มี สค.๑ เลขที่ ๑๗๓ และ ๑๕๓
  - นายการุณ แจ้งครอบครองที่ดิน มี สค.๑ เลขที่ ๒๕๓
- ❖ ปี พ.ศ.๒๕๐๒
  - ประทานบัตรเหมืองแร่ของนายอุทัย หมดอายุทุกแปลง
  - นายยิ้มยื่นเรื่องราวขอประทานบัตรบริเวณแปลง ๒๖๑๑ เดิม ก่อนนายอุทัยขอต่ออายุประทานบัตรเพียง ๑ สัปดาห์ จนเกิดพิพาทกันเรื่องสิทธิที่ดิน
  - ชาวบ้าน (แป๊ะหงวน) ปลุกบ้านอยู่อาศัยนับแต่หยุดทำเหมือง เพราะถ้ำแก่ออกว่าเป็นที่ของรัฐ

- ❖ ปี พ.ศ.๒๕๐๓ นายอุทัยยอมถอนคำคัดค้านการขอประทานบัตรของ นายยิ้ม และนายยิ้มเป็นผู้ได้รับประทานบัตรในที่สุด
- ❖ ปี พ.ศ.๒๕๐๕
  - นายยิ้มยื่นเรื่องราวและได้รับประทานบัตรเพิ่มอีก ๔ แปลง ในบริเวณ เดียวกัน
  - นายอุทัยชายที่ดินมี สค.๑ และ นส. ๓ เลขที่ ๑๗๓ แก่นายยิ้ม (ต่อ มานำไปออกโฉนดที่ ๖๐๘, ๖๑๔, ๖๔๖, ๖๔๗, ๖๔๙) โดยไม่ทราบ การทำประโยชน์ขณะซื้อขาย
- ❖ ปี พ.ศ.๒๕๐๗
  - นายอุทัย ขอออก นส.๓ เลขที่ ๑๕๓ และขายต่อให้แก่นายยิ้มในวัน เดียวกัน ระบุในสัญญาว่าเป็นการซื้อขายที่ดินนา (ต่อมานำไปออก เป็นโฉนดที่ ๘๐๙)
  - นางเรียม แบ่งขายที่ดิน นส.๓ เลขที่ ๑๐๔ ให้แก่นายยิ้ม โดยนายยิ้ม นำไปออกเป็น นส.๓ เลขที่ ๓๕๒ ในวันเดียวกัน (ต่อมานำไปออก เป็นโฉนดที่ ๘๐๗)
  - นายการณ ขอออก นส.๓ เลขที่ ๒๕๓ และขายต่อให้แก่นายยิ้มใน วันเดียวกัน (ต่อมานำไปออกเป็นโฉนดที่ ๘๐๘)
- ❖ ปี พ.ศ.๒๕๐๘ นายยิ้มได้รับประทานบัตรที่ ๙๒๙๒ พร้อมกันกับแปลง ๑๐๖๐๖ ซึ่งนายยิ้มซื้อที่ดินอ้งมี ส.ค.๑ ต่อจากชาวบ้าน
- ❖ ปี พ.ศ. ๒๕๐๙ นายยิ้มขอประทานบัตรที่ ๑๐๖๕๐ หรือ ๖๐๘๗ และ ได้รับประทานบัตรแปลงนี้ในปี พ.ศ. ๒๕๑๐
- ❖ ปี พ.ศ.๒๕๑๐ ภาพถ่ายทางอากาศโดยกรมแผนที่ทหารปรากฏสภาพ เป็นเหมืองแร่ มีขุมน้ำกระจายทั่วไปและสามารถเชื่อมต่อออกทะเลได้ และมีการสร้างอนามัย
- ❖ ปี พ.ศ.๒๕๑๑-๒๕๑๒
  - ปี พ.ศ.๒๕๑๒ นายยิ้มขอผ่อนผันออก สค.๑ เลขที่ ๔๒๐ และ ๔๒๑ แต่เจ้าพนักงานที่ดินลงรับปี ๒๕๑๕

- นายยิ้มเริ่มถมขุมเหมืองและประกาศให้ชาวบ้านเข้ามาจองที่อยู่และร่อนแร่ขายได้ และตัดถนนจากสี่แยกอำเภอท้ายเหมืองไปยังชายทะเล
- ❖ ในปี พ.ศ.๒๕๑๒ นายยิ้มเลิกทำเหมืองก่อนหมดอายุประทานบัตรแล้ว นำที่ดินไปขอผ่อนผันแจ้งครอบครองที่ดิน จำนวน ๒ แปลงใหญ่ ก่อนขอออกโฉนดในเวลาต่อมา ส่วนที่ดิน น.ส.๓ ที่อ้างชื่อจากนายอุทัย นางเริ่ม และนายการุณ ในปี พ.ศ.๒๕๐๕ และ ๒๕๐๗ นั้น นายยิ้มนำไปขอออกโฉนดในปี พ.ศ.๒๕๑๓ และ ๒๕๑๕ อีก ๘ แปลงรวมเป็นที่ดินมีโฉนด จำนวน ๑๐ แปลง เนื้อที่กว่า ๒๐๐ ไร่ ที่มีชื่อเป็นของนายยิ้ม
- ❖ ปี พ.ศ.๒๕๑๓-๒๕๑๘
  - ประทานบัตรของนายยิ้มหมดอายุทุกแปลง ตั้งแต่ปี ๒๕๑๓ จนกระทั่งแปลงสุดท้ายในปี ๒๕๑๘
  - นายยิ้มขอออกโฉนดที่ดินตั้งแต่ปี ๒๕๑๓ - ๒๕๒๑ รวม ๑๐ แปลง ที่เดิมอยู่ในเขตประทานบัตรของนายยิ้มเองจำนวน ๔ แปลง โดยปรากฏว่า โฉนดที่ดิน ๕ โฉนด (เลขที่ ๖๐๘, ๖๑๔, ๖๔๖, ๖๔๗, ๖๔๙) ออกก่อนหมดอายุประทานบัตร (๑๐๖๕๐, ๑๐๖๐๖) และยังระบุในใบไต่สวนเพื่อขอออกโฉนดว่าเป็นที่บ้านและสวนทำประโยชน์แล้วเต็มทั้งแปลง
- ❖ ปี พ.ศ.๒๕๑๙ ภาพถ่ายทางอากาศโดยกรมแผนที่ทหารปรากฏสภาพเป็นเมืองร้าง มีขุมน้ำและไม้พุ่มขึ้นกระจัดกระจายทั่วบริเวณ
- ❖ ปี พ.ศ.๒๕๒๑ นายยิ้ม จ้างนองโฉนดที่ดิน ๘๗๒ และ ๘๗๓ กับธนาคารกรุงไทย
- ❖ ปี พ.ศ.๒๕๒๕ นายยิ้มจ้างนองที่ดินอีกหลายแปลง และเริ่มเก็บค่าเช่าหลังละ ๒๐ บาท โดยให้ชาวบ้านเซ็นสัญญาเช่า
- ❖ ในปี พ.ศ.๒๕๒๖ มีการแบ่งเขตการปกครองใหม่ บ้านทับยางซึ่งเดิมเป็นส่วนหนึ่งของหมู่ ๓ ได้แบ่งแยกออกเป็นหมู่ ๙ เนื่องจากชุมชนขยายตัวมากขึ้น และมีชาวบ้านเข้ามาอาศัยอยู่เรื่อยๆ

- ❖ ปี พ.ศ.๒๕๒๗ ผู้ใหญ่อ่อน ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก
- ❖ ปี พ.ศ.๒๕๓๐ ธนาคารยึดทรัพย์นายยิ้มขายทอดตลาด ไม่มีการเก็บค่าเช่าเป็นเวลา ๓ ปี ผู้ใหญ่อ่อนได้รับรางวัลแหวนทอง
- ❖ ปี พ.ศ.๒๕๓๓
  - นายยิ้มไถ่ถอนที่ดินจากธนาคารในปี ๒๕๓๒ และขายที่ดินโฉนดที่ ๙๗๓ ให้แก่บริษัททำยเหมือนบิซริสอร์ทเพื่อสร้างเป็นสนามกอล์ฟ
  - นายยิ้มก็กลับมาเก็บค่าเช่าอีกครั้ง แต่เก็บแพงขึ้นจากเดิมมาก โดยอ้างว่าเพราะชดเชยกับที่ไม่ได้มาเก็บ ๓ ปี เช่น จาก ๑๐๐ บาทเป็น ๓๐๐ บาท หรือ ๕๐๐ บาท
  - ชาวบ้านที่อยู่อาศัยบริเวณสนามกอล์ฟถูกไล่ออกไปอยู่ที่เนินทราย โดยให้สร้างบ้านเองแต่ต้องจ่ายค่าเช่าที่เดือนละ ๑๐๐ บาท มีทั้งหมด ๑๒ หลัง จึงรวมกันไปหาผู้ใหญ่อ่อนประท้วงว่านายยิ้มเก็บค่าเช่าแพงเกินไป นายยิ้มก็ไม่ยอมลด อ้างว่าเป็นการย้อนหลังที่ไม่ได้เก็บมา ๓ ปี เรื่องนี้นำมาสู่การฟ้องชาวบ้านทั้งหมดบ้านภายหลัง
- ❖ ช่วงปี พ.ศ.๒๕๓๔-๒๕๓๗
  - เริ่มมีการฟ้องชาวบ้านข้อหาผิดสัญญาเช่าทั้งหมดชน
  - ชาวบ้านถูกทนายหลอกให้ยอมเซ็นสัญญาเช่าและยอมความจนต้องแพ้คดีถูกศาลสั่งให้รื้อถอนบ้านหมดทุกราย
  - ชาวบ้านมี ๔ กลุ่ม ได้แก่ ๑) กลุ่มที่ยอมซื้อที่ดินแต่ยังไม่แบ่งแยกโฉนด ๒) กลุ่มที่ต้องเช่าบ้านตัวเองอยู่ ๓) กลุ่มที่ชำระหนี้ครบแล้วทำสัญญาเช่าที่ดินอีกครั้ง โดยบ้านยังเป็นของตัวเอง ๔) กลุ่มที่ถูกรื้อถอนบ้านและย้ายออกไปอยู่ที่อื่น
- ❖ ปี พ.ศ.๒๕๓๘ มีการรื้อบ้านนายอดมที่ไม่ยอมคดี จนตรอมใจตายทั้งสามีและภรรยา
- ❖ ปี พ.ศ.๒๕๔๗
  - มีการฟ้องชาวบ้านรอบ ๒ กลุ่มบ้านที่ยังเป็นของตัวเอง อ้างว่าไม่จ่ายค่าเช่าเพื่อจะได้ยึดบ้าน

- ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ชาวบ้านออกจากพื้นที่ โดยทุกคนต้องรื้อถอนบ้านออกจากที่ดินนายยิ้มหากไม่ทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ชาวบ้านส่วนมากยอมทำสัญญาบ้านจึงตกเป็นของนายยิ้มไปโดยปริยาย แต่บางส่วนไม่ยอมจึงมีคำสั่งบังคับคดีจากศาลมาเรื่อยๆ และถูกตัดน้ำตัดไฟฟ้า และต้องรื้อทิ้งในที่สุด บางคนถูกแจ้งความจับข้อหาบุกรุก
  - คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ลงพื้นที่ ชาวบ้านร้องเรียนต่อ กสม. ด้วยว่า ขอลให้ตรวจสอบว่านายยิ้ม ได้สิทธิในที่ดินมาโดยชอบหรือไม่
- ❖ ปี พ.ศ.๒๕๔๘
- มีการขอผ่อนผันการบังคับคดีเป็นเวลา ๔ ปี
  - กบร. ชาติ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบการออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินในเขตที่ดินของรัฐ อ.ท้ายเหมือง จ.พังงา
- ❖ ปี พ.ศ.๒๕๔๙
- กสม. มีมติว่า ที่ดินโฉนดเลขที่ ๙๗๓ ต.ท้ายเหมือง จ.พังงา เป็นที่ดินของรัฐอย่างชัดเจน สมควรที่รัฐจะเพิกถอนที่ดินดังกล่าว และมีข้อเสนอมาตรการแก้ไขปัญหาคือต่อหน่วยงานต่างๆ
- ❖ ปี พ.ศ.๒๕๕๒ มีการบังคับคดี ๕ ราย โดยให้ชาวบ้านรื้อบ้านออกจากที่ดิน
- ❖ ปี พ.ศ.๒๕๕๓
- กบร. ชาติ มีมติเห็นชอบมติของอนุกรรมการฯ ให้เพิกถอนเอกสารสิทธิ ๑๗๐ ไร่ ซึ่งกรมที่ดินออกเอกสารสิทธิมีขอบจาก สค.๑
  - ชาวบ้านรวมตัวเคลื่อนไหวเจรจากับกรมบังคับคดี ซึ่งส่งผลให้ไม่มีการบังคับคดีเกิดขึ้น

❖ ปี พ.ศ.๒๕๕๔

- มีมติคณะรัฐมนตรีให้ชาวบ้านฟ้องศาลปกครอง โดยให้กองทุนยุติธรรมเป็นผู้ดูแลค่าใช้จ่าย และให้มีการชะลอการบังคับคดี
- ยื่นฟ้องศาลปกครอง ให้ที่ดิน ๑๗๐ ไร่กลับคืนมาเป็นที่ดินของรัฐ และเสนอให้เป็นพื้นที่โฉนดชุมชนในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน

๕.๓ การวิเคราะห์ประเด็นความไม่เป็นธรรม

กรณีศึกษาชุมชนบ้านทับยาง มีประเด็นความไม่เป็นธรรมที่พบจากเอกสาร และจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านเบื้องต้นได้ดังนี้

๑) การครอบครองที่ดินประทานบัตรเหมืองแร่หลังหมดอายุประทานบัตร

การที่ผู้ถือประทานบัตรเหมืองแร่คนสุดท้าย หลังหมดอายุประทานบัตร ได้แจ้งสิทธิในที่ดินที่เป็นข้อพิพาทโดยอ้างว่าได้เข้าครอบครองทำประโยชน์ แต่ในความเป็นจริงมิได้เข้าครอบครองทำประโยชน์ และนำที่ดินไปขออนุญาตโฉนดเลขที่ ๘๗๒ และ ๘๗๓ ตำบลท้ายเหมือง อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา จึงไม่ชอบด้วยกฎหมายและไม่เป็นธรรมกับราษฎรคนอื่นๆที่ครอบครองที่ดิน เพราะ

๑.๑) ที่ดินดังกล่าวเคยอยู่ในเขตประทานบัตรเหมืองแร่ซึ่งใบอนุญาตหมดอายุแล้ว ผู้ถือประทานบัตรจึงไม่ได้มาซึ่งสิทธิครอบครอง สิทธิในประทานบัตรที่เคยได้รับครั้งประทานบัตรยังมีอายุอยู่ ตาม มาตรา ๗๓(๓) การใช้ประโยชน์ต่างๆ ในพื้นที่ประทานบัตรที่สิ้นอายุแล้วโดยอาศัยอำนาจตาม พ.ร.บ.แร่ พ.ศ.๒๕๑๐ จึงไม่สามารถกระทำได้ คงเป็นสิทธิเฉพาะผู้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินหรือหน่วยงานของรัฐ ที่มีสิทธิและหน้าที่ในที่ดินเหล่านั้นเท่านั้น

๑.๒) ภาพถ่ายทางอากาศปี ๒๕๑๐ ไม่ปรากฏร่องรอยการทำประโยชน์ ในที่ดินแปลงพิพาทแต่อย่างใด การใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีข้อพิพาทเพียงจะมีการครอบครองใช้เป็นที่อยู่อาศัยกันมากๆ ในช่วงหลังหมดอายุประทานบัตรเหมืองแร่ โดยชาวบ้านมาตั้งเพิกพักอาศัยและร่อนแร่ขาย

๑.๓ มีหลักฐานที่นายยิ้มยอมรับว่าที่ดินแปลงนี้เป็นของรัฐมาแล้ว โดย นายอุทัย ผู้ถือประทานบัตรเดิมจะขอต่ออายุแต่นายยิ้มยื่นขออนุญาตทำเหมืองแร่ ก่อน นายอุทัยจึงคัดค้านว่าทับที่ตนเอง แต่นายยิ้มมีหนังสือเป็นเอกสารเมื่อวันที่ ๒๒ มิ.ย. ๒๕๐๒ แจ้งว่าเข้าใจว่าที่ดินแปลงนี้เป็นของรัฐ หากนายอุทัยจะอ้างสิทธิ ก็ต้องนำหลักฐานมาพิสูจน์ซึ่งนายอุทัยไม่ได้แสดงหลักฐานพิสูจน์ว่าครอบครองมาก่อน ที่ดินนี้จึงปราศจากการครอบครองของผู้ใด และตกเป็นของรัฐ

ดังนั้นหากจะมีการรับรองสิทธิในการครอบครองที่ดินหลังปี พ.ศ.๒๕๑๐ ก็ต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนเสนอหลักฐานการพิสูจน์อย่างเท่าเทียมกัน มิใช่ให้สิทธิแก่ผู้หนึ่งผู้ใดแล้วผู้ที่ได้สิทธิไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น

๒) การทำสัญญาเช่าอาคารและที่ดินและการซื้อที่ดินที่ไม่เป็นธรรม

การที่นายยิ้มอ้างว่าเป็นเจ้าของที่ดินตามโฉนดเลขที่ ๙๗๒ และ ๙๗๓ ตำบล ท้ายเหมือง อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ซึ่งหน่วยงานของรัฐทั้งคณะกรรมการ สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และ กบร. ตรวจสอบลงมติว่าได้โฉนดมาโดยมิชอบด้วย กฎหมาย ทำให้เกิดการกระทำที่ไม่เป็นธรรมหลายประการ เช่น

๑. ไปทำสัญญาเช่าและเก็บค่าเช่าทั้งจากราษฎรที่เช่าและไม่ได้เช่าแต่อาศัย ในที่ดินผืนนี้ จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านจ่ายค่าเช่าเพราะความรำคาญ และทั้งโดน บีบบังคับ จึงไม่เป็นธรรมต่อชาวบ้าน

๒. ชาวบ้านที่ตัดใจซื้อที่ดินจากนายยิ้มโดยจ่ายเงินมัดจำล่วงหน้าไว้ แต่ไม่ ได้รับการโอนที่ดินให้ทั้งหมด เพราะนายยิ้มตั้งเงื่อนไขไว้ว่าจะต้องซื้อครบทั้งผืน รวม ๗ รายจึงจะแบ่งแยกโฉนดที่ดินให้

๓. นายยิ้มฟ้องเรียกค่าเสียหายโดยชาวบ้านไม่สามารถชำระค่าเสียหายเป็น เงินได้ จึงถูกยึดบ้านโดยประเมินราคาให้ต่ำมาก (อาคารปูนสี่เมตรขนาดกว้าง ๕ เมตร ยาว ๒๕ เมตร ให้ราคาเพียง ๕๐,๐๐๐ บาท หรือตารางเมตรละ ๔๐๐ บาท เท่านั้น)

๓) สิทธิในการครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินพิพาทของชุมชนที่อยู่อาศัยมานาน

คำถามสำคัญในประเด็นนี้คือเมื่อสิทธิในที่ดินพิพาทตกเป็นของรัฐ แล้วใครควรจะได้รับการรับรองสิทธิตามกฎหมาย จากข้อมูลที่ศึกษาพบว่าตำบลท้ายเหมืองมีชุมชนตั้งถิ่นฐานต่อเนื่องกันมายาวนานนับร้อยปีแล้ว แม้ที่บ้านทับยางในอดีตเป็นที่ประทานบัตรเหมืองแร่ไม่มีผู้อยู่อาศัย แต่เนื่องจากชุมชนท้ายเหมืองมีระบบเศรษฐกิจดี จึงดึงดูดคนให้ย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานและหางานทำ จึงมีการขยายของชุมชนท้ายเหมืองเดิมออกมาเป็นชุมชนบ้านทับยาง และบ้านทับยางก็ถือเป็นชุมชนที่ลงหลักปักฐานอยู่ถาวรแล้ว หากจะย้ายออกก็จะเป็นการไม่เป็นธรรมเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่นซึ่งรัฐจัดสรรที่ดินให้คนจนคนไร้ที่อยู่ที่ทำกินได้มีที่อยู่อาศัยทำกิน เช่นนิคมสร้างตนเอง เขตปฏิรูปที่ดิน ให้สิทธิทำกิน ฯลฯ จึงควรจะต้องดำเนินการรับรองสิทธิของราษฎรในชุมชน อาจจะใช้รูปแบบสิทธิชุมชนให้มีโฉนดชุมชน เพื่อเป็นหลักประกันให้ราษฎรในชุมชนทุกครอบครัวได้มีสิทธิและโอกาสในการครอบครองเพื่ออยู่อาศัยและประกอบอาชีพที่มีมั่นคงถาวรต่อไป

๔) การให้บริการช่วยเหลือทางกฎหมายจากผู้มีอาชีพทนายความ

ในระหว่างการต่อสู้คดีความ ชาวบ้านแต่ละรายได้รวมเงินกันจ้างทนายต่อสู้คดีความให้ แต่ปรากฏว่าไม่ได้รับการปฏิบัติที่ถูกต้องและเหมาะสมจากทนาย จนชาวบ้านใช้คำว่า “ทนายหลอกหรือทนายโกง” เพราะเอาเงินชาวบ้านไปจำนวนมาก แต่ไม่มีความเป็นมืออาชีพโดยไม่ได้ช่วยให้คำแนะนำแก่ราษฎรอย่างเหมาะสม ทำให้จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ จำเลยขาดนัดพิจารณา จำเลยไม่สืบพยาน ฯลฯ จนทำให้คดีความแพ่งทั้งหมดบ้านทำความเดือดร้อนให้กับราษฎรจำนวนมาก การประพฤติปฏิบัติของทนายความที่ไม่ถูกต้องไม่เหมาะสมจึงไม่เป็นธรรมกับราษฎร

ล้อมกรอบ ๗ • ตัวอย่างคดีที่ทนายละเลยการทำหน้าที่

คดีแดงหมายเลขที่ ๑๕๗/๒๕๓๔

โจทก์ฟ้องว่าเป็นเจ้าของที่ดินมีโฉนด เลขที่ ๙๗๒ ต.ท้ายเหมือง พังงา เมื่อ ๘ ส.ค. ๒๕๒๑ จำเลยทำสัญญาเช่าที่ดินจากโจทก์บางส่วนเพื่อปลูกบ้าน เลขที่ ๔/๓๐ ระยะเวลาเช่า ๓ ปี ค่าเช่าเดือนละ ๔๐ บาท เมื่อครบสัญญาเช่า จำเลยยังคงอาศัยอยู่ในที่ดินตลอดมาจนปัจจุบันโดยไม่จ่ายค่าเช่า เป็นเงิน ๒๔๐๐ บาท โจทก์ให้ทนายทวงถามจำเลยแต่เพิกเฉย ทำให้โจทก์เสียหาย จึงฟ้องขอให้บังคับจำเลยรื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง พร้อมทั้งขนย้ายสิ่งของและบริวาร ออกจากที่ดินโจทก์และชำระเงินให้โจทก์พร้อมดอกเบี้ย

จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณา

ส่วนทางพิจารณาของโจทก์มีตัวโจทก์เบิกความประกอบพยานเอกสาร ศาลนำสืบฟังได้เช่นเดียวกับคำฟ้องของโจทก์ ศาลพิพากษาให้จำเลยรื้อถอน บ้านพร้อมทั้งขนย้ายสิ่งของและบริวารออกจากที่ดินของโจทก์ ให้จำเลย ชำระค่าเช่าพร้อมดอกเบี้ย ให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหายเดือนละ ๔๐ บาท นับแต่ วันที่ ๒๓ ม.ค. ๓๔ เป็นต้นไปจนกว่าจำเลยจะรื้อถอนบ้านออกไป...

๕) การขับไล่ราษฎรออกจากพื้นที่

สืบเนื่องจากมติของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่ ๑๑/๒๕๔๙ และมติของคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กบร.) เห็นชอบมติ ของอนุกรรมการตรวจสอบการออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินในเขตที่ดินของรัฐ อำเภอย้ายเหมืองจังหวัดพังงาเมื่อวันที่ ๒๑ ก.พ. ๒๕๕๑ ที่ชี้ชัดตรงกันว่าที่ดิน ที่ดินโฉนดเลขที่ ๙๗๒ และ ๙๗๓ ซึ่งออกจากหลักฐานการแจ้งครอบครองที่ดิน (ส.ค.๑ เลขที่ ๔๒๐ และ ๔๒๑ ต.ท้ายเหมือง อ.ท้ายเหมือง) ของนายยิ้มเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ไม่ทำให้ได้สิทธิในที่ดินตามที่แจ้ง ตามนัยมาตรา ๕ แห่ง พ.ร.บ.ประมวล กฎหมายที่ดิน พ.ศ.๒๔๙๗ จึงให้กรมที่ดินเพิกถอนโฉนดเลขที่ ๙๗๒ และ ๙๗๓ นั้น ถือเป็นประเด็นสำคัญที่จะนำไปสู่การตรวจสอบพิสูจน์รับรองสิทธิของราษฎร ที่ครอบครองและทำประโยชน์ที่ดินผืนนี้โดยชอบต่อไป แต่กรมที่ดินไม่ดำเนินการ

ตามมติดังกล่าว และเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติมีการทำท่ายด้วยคำพูดทำนองว่า กฎหมายที่ดินอยู่เหนือมติ ครม. และมติขององค์กรอิสระ ฯลฯ จึงมีนัยยะถึงการขาดความตระหนักและสำนึกต่อสิทธิมนุษยชนเป็นอย่างยิ่ง

๕.๔ ทางออกของปัญหา

กรณีศึกษาเรื่องนี้มีข้อมูลเกี่ยวข้องจำนวนมากที่จำเป็นจะต้องใช้เวลาศึกษาให้นานกว่านี้ แต่เนื่องจากระยะเวลาศึกษามีจำกัด จึงพยายามศึกษาวิเคราะห์ประเด็นหลักๆ ที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับความเป็นธรรม โดยมีข้อเสนอบ้างต้นดังนี้

๑) กรณีเอกสารสิทธิที่ดินที่สงสัยว่าจะออกโดยมิชอบด้วยกฎหมายคือที่ดินโฉนดเลขที่ ๙๗๒ และ ๙๗๓ ตำบลท้ายเหมือง อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา สมควรดำเนินการตามมติของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่ ๑๑/๒๕๔๙ และมติของคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กปร.) เห็นชอบมติของอนุกรรมการตรวจสอบการออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินในเขตที่ดินของรัฐ อำเภอท้ายเหมืองจังหวัดพังงาเมื่อวันที่ ๒๑ ก.พ. ๒๕๕๑ ที่ชี้ชัดตรงกันว่าที่ดินที่โฉนดเลขที่ ๙๗๒ และ ๙๗๓ ซึ่งออกจากหลักฐานการแจ้งครอบครองที่ดิน (ส.ค.๑ เลขที่ ๔๒๐ และ ๔๒๑ ต.ท้ายเหมือง อ.ท้ายเหมือง) ของนายยิ้มเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ไม่ทำให้ได้สิทธิในที่ดินตามที่แจ้ง ตามนัยมาตรา ๕ แห่ง พ.ร.บ.ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๗ เนื่องจากเหตุผลข้อมูลสนับสนุนดังนี้

๑.๑) ที่ดินดังกล่าวเคยอยู่ในเขตประทานบัตรเหมืองแร่ซึ่งใบอนุญาตหมดอายุแล้ว ผู้ถือประทานบัตรจึงไม่ได้มาซึ่งสิทธิครอบครอง สิทธิในประทานบัตรที่เคยได้รับครั้งประทานบัตรยังมีอายุอยู่ ตาม มาตรา ๗๓(๓) การใช้ประโยชน์ต่างๆ ในพื้นที่ประทานบัตรที่สิ้นอายุแล้วโดยอาศัยอำนาจตาม พ.ร.บ.แร่ พ.ศ.๒๕๑๐ จึงไม่สามารถกระทำได้ คงเป็นสิทธิเฉพาะผู้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินหรือหน่วยงานของรัฐที่มีสิทธิและหน้าที่ในที่ดินเหล่านั้นเท่านั้น

๑.๒) ภาพถ่ายทางอากาศปี ๒๕๑๐ ไม่ปรากฏร่องรอยการทำประโยชน์ในที่ดินแปลงพิพาทแต่อย่างใด

๑.๓) หลักฐานที่นายยิ้มยอมรับว่าที่ดินแปลงนี้เป็นของรัฐมาแล้ว โดยหลักฐานที่นายอุทัย ณ ระนอง ผู้ถือประทานบัตรเดิมจะขอต่ออายุแต่นายยิ้มยื่นขออนุญาตทำเหมืองแร่ก่อน นายอุทัยจึงคัดค้านว่าทับที่ตนเอง แต่นายยิ้มมีหนังสือเป็นเอกสารเมื่อวันที่ ๒๒ มิ.ย. ๒๕๐๒ ยืนยันย้ำว่าเข้าใจว่าที่ดินแปลงนี้เป็นของรัฐ

จากข้อมูลหลักฐานข้างต้นนี้จึงสมควรเพิกถอนเอกสารสิทธิที่ดินโฉนดเลขที่ ๙๗๒ และ ๙๗๓ ตำบลท้ายเหมือง อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ให้ที่ดินตกเป็นของรัฐ

๒) กรณีที่ได้กันที่ดินออกระหว่างการสำรวจขออนุญาตของนายยิ้มในปี พ.ศ.๒๕๐๒ ซึ่งทับที่ของราษฎรอีกหลายคน ควรจะต้องดำเนินการสอบสวนสิทธิและจัดการแก้ปัญหาเอกสารสิทธิด้วย

๓) กรณีทนายโก่ง ทำให้ราษฎรไม่ได้รับความเป็นธรรมในการพิจารณาคดี ควรเปิดโอกาสให้ราษฎรที่ตกเป็นจำเลยเข้าถึงทนายความหรือผู้ให้คำแนะนำทางกฎหมายที่ได้มาตรฐานและมีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อไม่ให้ราษฎรตกเป็นเหยื่อทนายความที่ประพฤติไม่สุจริตต่อลูกความของตน

๔) การทำสัญญาเช่าที่ดินและเรียกเก็บค่าเช่าที่ดินเอากับราษฎรและฟ้องร้องขับไล่เรียกค่าเสียหายจากการผิดสัญญาจากราษฎรในขณะที่ยังมีประเด็นขัดแย้งต่อสู้กันในเรื่องกรรมสิทธิ์ในที่ดินจึงน่าจะไม่เป็นธรรมกับราษฎร จึงควรจะต้องชะลอการพิจารณาคดีในศาลและดำเนินการแก้ปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดินให้จบเสียก่อน

๕) ยังมีที่ดินอีกหลายแปลงที่มีลักษณะเดียวกันกับที่ดินที่เป็นกรณีพิพาทเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่สังคมโดยเฉพาะราษฎรในท้องถิ่น จึงทบทวนการออกเอกสารสิทธิที่ดินในเขตตำบลท้ายเหมือง อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงาทั้งหมดเพื่อแยกแยะเอกสารสิทธิที่ดินที่ออกโดยชอบด้วยกฎหมาย และเอกสารสิทธิที่ดินที่ออกโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ราษฎรทั้งปวงโดยเฉพาะที่อยู่มาดั้งเดิม